

# שְׂכָר וְרוּחַ בַּמְשַׁק הַקּוֹרְפוֹרָאטִיבִי

מאת

פרופסור קמילו סופינו

ה ת ו כ ן : I. המשק הקורפוראטיבי, II. שכר ורווח בעבודה בלתי-מאורגנת, III. שכר ורווח בעבודה מאורגנת, IV. שכר ורווח על-פי השיטה של מלחמת המעמדות והתעמולה המהפכנית, V. שכר ורווח במשטר של שיתוף-פעולה בין הרכוש והעבודה, VI. הסכויים של השכר והרווח עם התפתחותו של המשק הקורפוראטיבי, VII. הסכום והמסקנות.

## I

כדי לקבוע את תכונותיהם של השכר והרווח במשק הקורפוראטיבי, חשוב ביותר לקבל ציור מדוייק מצורת-משק זו. המשק הקורפוראטיבי הוא צורה מיוחדת של הנהלה משקית, שבה מפקחת המדינה על האינטרסים הפרטיים של המעמדות הטוציאליים לטובת הכלל כולו, ושעיקר פעולתה הוא – להפוך את הניגוד העצום שבין הרכוש והעבודה לשיתוף-פעולה הרמוני בין שני גורמי-הייצור הללו, כדי לפתח על-ידי כך את הייצור ולחזק את האינטרסים הלאומיים. אולם, אף-על-פי שהמשק הקורפוראטיבי טובע חותם מיוחד על היחסים שבין הרכוש והעבודה ועל הרווחים, שמקבלים שני יסודות-הייצור העיקריים הללו, אף-על-פי-כן אין להסיק מכאן, שעל-ידי-כך (כמו שסבורים סופרים מפורסמים אחדים) משתנים מעיקרם החוקים הקודמים, שעל-פיהם נקבעים שני מיני הרווחים הללו, ושכלל צריך לבוא, על-פי שיטה זו, שנוי גמור ויסודי במדע הכלכלי גופו.

המשק הלאומי הקורפוראטיבי, אומר אריאס בחבורו האחרון: "עומד בלא שום ספק בניגוד למשק הליברלי, כי זה האחרון שולל את קיומו של משק לאומי, שהוא בעל עצמיות מיוחדת ושונה מן המשק של יחידים ושל קבוצות, ואילו המשק הקורפוראטיבי מניח כאמת יסודית את אחדותה של האומה גם מבחינה משקית והוא שואף לגשם אותה מדעת ובכוונה". גם

G. Arias. L'economia nazionale corporativa. commento alla Carta del (1) Lavoro. Roma 1929, עמ' 20.

נקודת-המוצא בחקירות של המדע הכלכלי משתנית. לכאורה, לגמרה. "שום אדם אינו מכחיש – ממשיך אריאס<sup>1</sup> – שהכלכלה הלאומית סייעה להכרת-האמת. כדי להוכיח בכך, די להעיף עין על תולדות-העיקרים. אולם אין המשק הקורפו-ראטיבי יכול לקבל את העקרון הכלכלי של המדע המסורתי". אחת מן ההנחות היסודיות של המשק הקורפוראטיבי היא מה שהוא דוחה בגלוי ובתוקף את האכסיומה ההידוניסטית. התועלת הצבורית, ולא הפרטית. צריכה לכוון את האינציאטיבה המשקית ואת הנהלת המפעלים, אף כשאלה האחרונים, כפי שנהוג למעשה ברוב המקרים, נשארים בידי-הפרט. כי הייצור הוא תפקיד, שמעונינת בו האומה כולה. בעלי המפעלים אחראים לפני המדינה על כיוונו של הייצור. ודאי, האינציאטיבה הפרטית חשובה, בדרך כלל, לחיים הכלכליים. אבל הכח המניע שלה אינו יכול להיות לעולם התועלת הפרטית, אלא התועלת הצבורית בלבד או, יותר נכון, האינטרס, שהובן כראוי, כלומר אותו שמשמש לטובת הכלל<sup>2</sup>. ודאי, כל יצרן פרטי שואף להפחית את הוצאותיו ככל האפשר, אולם "טעות גמורה היא לחשוב, שסכום ההוצאות המופחתות הללו מהווה גם את ההפחתה המכסימלית של הוצאות הכלל או האומה"<sup>3</sup>. "היצרן הפרטי מעדיף אותן צורות הייצור, שלפי חשבוננו הן מבטיחות לו ברגע הנוכחי, או במשך זמן ידוע, את "הרווח הנקי" המרובה ביותר. לגבי צירופי הכמות והאיכות של גורמי הייצור ולגבי הפקת התועלת מהתקדמותה של התכניקה יש ערך מכריע לנקודת-השקפה זו של התועלת הפרטית, בין שיש לה יסוד במציאות ובין שיסודה בדמיון בלבד. אולם האינטרס הסוציאלי אינו מזדהה בשום פנים עם עמדה מיוחדת זו של האינטרס הפרטי. האינטרס הסוציאלי אינו דורש כלל וכלל, שכל תכניקה של ייצור תהא קשורה בהוצאות הקטנות ביותר, אלא שמתוך הערכה של כל המסבות תהיינה הוצאות-הייצור מועטות ככל האפשר, או מיד או בתקופת-ההתפתחות של העתיד, אף אם תאחר לבוא; יש להגביר את הכחות היוצרים של האומה עד לנקודת-הגובה של פוריותם, ולו גם תדרוש מטרה זו, בשל קשיים שונים, לוותר לזמן מרובה פחות או יותר על הרווחים הנקיים היותר גבוהים... במשק הליברלי, שהוא בלתי-מדיני ובלתי-מושפע על-ידי נימוקים מוסריים, שואף כל אחד, על יסוד הנחות מסופקות, להשביח ולהגביר את הייצור אך באותה מדה, ששאיפה זו עולה בד בבד עם התועלת הפרטית היותר גדולה. לעומת זה – במשק הקורפוראטיבי, שצוין בצדק כשיטה מדינית של הכלכלה הלאומית, חקירתם של ההישגים התכניים והשימוש בהם הם

(1) שם, עמ' 167.

(2) שם, עמ' 28.

(3) שם, עמ' 42.

חובה, שממלאים אותה האורגנים של המשק הקורפוראטיבי, הסינדיקטים והקורפוראציות<sup>1</sup>.

אולם, אף אם יש להודות, כמו שעושה אריאס בדרך של הלכה פסיקה, שהאינטרס הפרטי משועבד לאינטרס הכללי, הרי ברור שאין פירושו של דבר – הסתלקות גמורה מכל פעולה כלכלית פרטית; הרי אין לומר, שכל פרט אינו פועל עוד מתוך תקוה לרווח אלא אך ורק לטובת האומה. סבורים אנו, שאף אם נקבל את המושג הבטל שהוא על "המדע הכלכלי החדש", אף-על-פי-כן אי-אפשר לו, לזה האחרון, להיות שונה יותר מדי מן המדע הקלאסי. הליברלי, שהמלומד הנזכר הוציא עליו גזר-דין קשה כל-כך. אילו היו הכל פועלים מתוך נימוקים אלטרור-איסטיים, היתה מופיעה אותה ההתאבקות של האינטרסים המתנגדים, כאילו פעלו הכל מתוך נימוקים איגואיסטיים; ממש כמו שמְשֻׁוּיה תשאר בלא שינוי, אם נתליף בכל אבריה את הסימנים החיוביים בסימנים שליליים.

והרי אין להכחיש, שרק האינטרס האישי או התועלת הפרטית ממריצים את בעל-המפעל להשקיע את הונו. כדי לקבל יותר ממה שהשקיע; מזרזים את הסוחר לקנות את הסחורה במחיר הזול ביותר, כדי למכור אותה ביוקר; מניעים את השולחני לשלם רבית נמוכה בעד הכספים, שהופקדו בידו, ולקבל רבית גבוהה יותר מן הלוויים שלו. אילו היתה באה הדחיפה לפעולותיהם של בעלי-המפעלים, הסוחרים והשולחנים לא מתוך בקשת תועלתם הפרטית, אלא מתוך השאיפה לסייע להצלחתו של הכלל, היה זה מצריך שינוי גמור בטבעו של האדם ובתפיסת השאלה הכלכלית. את השאלה הכלכלית מוכרחים היו אז להעמיד בניגוד גלוי אל המציאות הקונקרטית, בלא שהיה המדע מפיץ מזה תועלת כלשהי. האינטרס הצבורי מציב גבול הן להגברתו היתרה של האינטרס הפרטי והן לקפוחו. אבל אינו תופס את מקומו. כי האינטרס הפרטי הוא הכחה-המניע העיקרי במשק, ובדרך-כלל אינו עומד בשום אופן בניגוד אל האינטרס הכללי. הפרטים הם הם שחשים תמיד בצרכים, הם שמפתחים את המשק לשם ספוקם, הם ששואפים בלא-הפסק ובכל האמצעים להעלות את הרווחים ולהפחית את ההוצאות. כך גם נאמר בסעיף השביעי שב"מגלת העבודה" (Carta del Lavoro). בצדק צויינה בה האיניציאטיבה הפרטית כמכשיר פעיל ומועיל לאינטרסים של האומה. אם במקרים ידועים עומד האינטרס הפרטי בניגוד אל האינטרס הכללי, רשאית המדינה להתערב ולשעבדו לאינטרס הכללי, בלא שיהא הכרח בדבר להפוך את המשק הפרטי למשק קבוצי ובלא שיצטרך המדע הכלכלי להשתנות שינוי רדיקלי. עלובה למדי היא ההשגה, שיש לאריאס מן הכלכלה המדינית, אם הוא חושב, שהיא צריכה לשנות את כל גופי-ההלכות שלה, אך ורק משום שבאיטליה נשתנה

(1) שם, מעמ' 43 ואילך.

המשטר המדיני. המלומד המפורסם משרת את המשטר הפאשיסטי שרות מופקפק מאד, כשהוא טוען, שמשטר זה פועל בניגוד גלוי אל העיקרים הכלכליים המסורתיים ויוצר מדע חדש, שהוא מיוסד על עיקרים עיוניים חדשים ושיש לו דרכי-הגשמה אחרות. הרי הוא אומר: "משוללים כל תועלת מבחינה מדעית ומסוכנים מבחינה מדינית הם נסיונותיה של הכלכלה הלאומית לכפות על חלוקת התוצרת הסוציאלית, וביחוד על קביעת השכר, חוקים כלכליים או תורות נפשיות חמורות".<sup>1</sup>

תפקידו של המאמר הנוכחי הוא להוכיח, שהחוקים הכלכליים או הנפשיים הללו כחם יפה גם עכשיו ושגם הפאשיסמוס נוהג על פיהם. לשם מטרה זו יחקרו בקוים כלליים השינויים, שחלו ביחסים שבין הרכוש והעבודה במשך עשר השנים האחרונות. מסקנת חקירותינו תאשר את העובדה, שהשכר והרווח במשק הקורפורטיבי הם, אמנם, בעלי תכונה מיוחדת, אבל אין למצוא בהם ניגוד כל-שהוא למדע הכלכלי המסורתי.

## II

בחחילת קיומו של המשק הקפיטליסטי היה הפועל בלתי-מאורגן. הוא ניהל משא-ומתן פרטי עם נותן-העבודה וקבל כשכר את המינימום ההכרחי, שבלעדיו אי-אפשר להתקיים. העודף של התוצרת הסוציאלית, שנשאר לאחר נכיוו של שכר מינימלי זה, היה את הרווח, שהיה משום כך גבוה לאין שיעור ואיפשר את ההתהוות המהירה והכבירה של הרכוש, שסייעה להתפתחותו של הקפיטליסמוס ולביסוסו על יסודות מוצקים ואיתנים. כשהתחילו בארצות בודדות ובזמנים שונים, תחת הלחץ של ריבוי האוכלוסים וכתוצאה מן החוק הכלכלי של-הריגסה הקרקעית ההולכת ופוחתת, להפקיע בכח את נכסיהם של תושבי-הכפרים; כשגדל במפעלים מספר השוליות, שלא יכלו ליעשות עומדים ברשות עצמם, משום שחסרים היו את ההון העצום הדרוש ליסודו של איזה מפעל, — לא נשאר למעשה בידי הפועל, שלא היה לו לא קרקע ולא רכוש, שום דבר חוץ מכח-עבודתו האישי, כלומר, חוץ מן העבודה, שהיא גלוי של כח גשמי בלבד, בעוד שכל התנאים החיצונים, שדרושים לשם הפקת-התועלת מכח-עבודה זה — החומר הגלמי וכלי-הייצור, השלטון על אותם אמצעי-העזר הנצרכים כדי לשמור עליו ולהפכו לפעולה פרודוקטיבית — נמצאו בידי בעלי-הרכוש.

כשאמצעי-הייצור ניטלים מידי היצרנים ואינם משמשים עוד לספוק צרכיהם, אלא נמצאים בידיהם של בעלי-המפעלים, שמשתמשים בהם בעזרת כחות-עבודה

(1) שם, עמ' 97.

זרים – משנה העבודה את אפיה ונהפכת לסחורה 1. המסבות, שהופכות את העבודה לסחורה, יש להן ערך מכריע גם לגבי הנחיתות הכלכלית של מוכר-העבודה לעומת הקונה אותה. את האחד דוחף הלחץ הנורא של המחסור, ורק בידי השני להקל מעליו את מחסורו. הפועל מבקש אמצעי-קיום, אומר סיסמוני 2, כדי לחיות; בעל-הרכוש דורש אחר עבודה, כדי להרויח, ומשום כך מוכרחת העבודה להמכר בלא שום תנאים ובכל מחיר, בעוד שקנייתה תלויה ברצונו הטוב של בעל הרכוש. שהרי, מה שהרכוש פורש לזמן-מה מן הייצור אינו גורר אחריו שום אי-נעימות לבעליו, זולת אבוד הרווח המקוה 3. וכך העבודה היא סחורה, שהצעתה באה מתוך הלחץ של ההתחרות החפשית, וביקשה – בתנאים של מונופולין. ברור, איפוא, שמכירתה בתנאים כאלה מספקת רווח הגון לקונה 4. ומכיון שקונה-העבודה נמצא במצב זה של יתרון, הרי יכול הוא להנאת עצמו, לקבוע לפועל שכר נמוך במדה כזו, שיתן לו רק את האפשרות שלא למות ברעב. ואין הפועל יכול להחליף ממצב עלוב זה כל זמן שהוא מבודד ואין אגד בינו ובין חבריו. החוק אינו מגן עליו. דעת הקהל אינה עומדת לצדו. הוא מופקר ללחצם של חופש-החוזים ושל התחרות בלתי-מרוסנת, שפועלים אך ורק לרעתו.

בדרגה זו של ההתפתחות הכלכלית מגיע הניגוד בין בעל-הרכוש והפועלים למרום פסגתו. כי התפתחותו של הרווח נמצאת ביחס הפוך לתנועת-השכר. המדע רואה בשכר-העבודה גורם של הוצאות, שיש להפחיתו עד המינימום, ומזהה את הרווח עם הכנסת-העם. שצריכה להתרבות ככל האפשר. תורת-השכר מבררת את הסבות לנחיתותו של מעמד-הפועלים ולא-האפשרות להשפיע על מחיר-העבודה. והיא מעמדת את השכר על המינימום הדרוש לקיומם של הפועלים, כלומר – על הגבול התחתון, שלמטה ממנו אין השכר יכול לרדת לעולם לזמן מרובה. מחירה הטבעי של העבודה, אומר ריקרדו 5, נקבע על-ידי אמצעי-המחיה, שהם הכרחיים לכללתו וקיומו של

(1) A. Loria, La costituzione economica odierna. Torino. 1899. עמ' 34  
 — K. Marx, Le Capital, Trad. française. Paris 1872. עמ' 315 — What's what in the labor movement? A dictionary of labor affairs and labor terminology. Compiled by W. R. Browne. New-York 1921. ואילך, 83  
 מעמ' 57 ואילך, 83 ואילך.  
 J. — C. — L. Simonde de Sismondi, Nouveaux Principes (2) d'économie politique. ou de la richesse dans ses rapports avec la population. Paris 1819. II, עמ' 359  
 F. A. Lange, G. St. Mill's Ansichten über die sociale Frage und (3) die angebliche Umwälzung der Socialwissenschaften durch Carey. Duisburg 1865.  
 מעמ' 117 ואילך.

( עמ' 60, שם Loria )

D. Ricardo, Oeuvres complètes. Trad. en français par C. et A. ( Fouteyrand. Paris 1847. מעמ' 67 ואילך )

מעמד-הפועלים, בלא שיתרבה או יתמעט. כשבמשך הזמן עולה השכר מתרבים האוכלוסים. ומתוך כך — גם הצעת העבודה; כשהוא יורד — הם מתמעטים. לפיכך קיימת בשכר-העבודה המגמה, לחזור תמיד, על-ידי התרבותה והתמעטותה של הצעת-העבודה, אל הרָמה, שנקבעת על-ידי המחיר הטבעי.

לפי תורה זו תלויות. איפוא. תנודותיה של תנועת-השכר בשינויים, שְׁחָלִים בהצעת-העבודה, ואין היא מביאה בחשבון את השינויים, שְׁחָלִים בביקוש. אבל גם לאחר שנשתנתה תורה זו והוכנס יסוד שני זה. מעמדת היא את הביקוש של העבודה ביחס קפוא ומחוסר-רוח-חיים כל-כך אל הרכוש. שהיא רואה אותו כסכום-השכר, עד שהנטיה להרמת מצבו הכלכלי של מעמד-הפועלים פוגעת במעצורים ועכובים, שאין להתגבר עליהם. השכר, אומר ג'. סט. מ' ל', תלוי קודם-כל בהשפעות של ההצעה והביקוש בשוק-העבודה וביחסים הכמותיים שבין הרכוש והאוכלוסים. במלה "אוכלוסים" מתכוין מיל אך ורק להמוני המעמדות העובדים. את מושג-הרכוש הוא מצמצם בקרן-השכר של הארץ.

כשהתחרות היא חפשית, יכול השכר לעלות בהקפו בה במדה שעולה קרן- השכר או שפוחת מספר הפועלים. הוא יכול לרדת רק בשעה שיורדת קרן-השכר או בשעה שעולה מספר הפועלים המקבלים ממנה את משכורתם. ובכן, איפוא, כשקרן-השכר אינה עולה, כמו שארע, למשל, באנגליה, בתקופת הדכאון לאחר המלחמות של נפוליון<sup>2</sup>, אין שכר-העבודה יכול לעלות, אלא מוכרח הוא להשאר בדרגת-המינימום, שנצרכת לשם קיום בלבד; משום כך התורה של "קרן-השכר", על-ידי מה שהיא מכנסת את הביקוש כיסוד לקביעתו של שכר-העבודה, אינה משנה כלום בתורתו של ריקרדו, שהביאה בחשבון רק את ההצעה. שתיהן באות לידי אותה המסקנה, ששכר-העבודה אינו יכול לעלות ושאינן הפועלים יכולים לעשות כלום לשם שפור מצבם.

מן החוקים הקלטיים הללו של שכר-העבודה והרווח, שהתאימו בהחלט לתקופה הראשונה של הקפיטליסמוס, הסיק הסוציאליסמוס את המסקנה, שמעמד-הפועלים יכול להציל את עצמו רק על ידי הריסה מהפכנית של משטר זה. הקפיטליסמוס מביא, על-פי מארקס, לידי רכוז-ההון בידי מיעוט קטן ולידי התרוששותו של צבור הפועלים שהולכת וגדלה. במדה שההון הולך ומתרכז הולכים וגדלים העוני, הדכוי, השעבוד, ההשפלה, ובאותו קצב עצמו הולכת ונדלה התנגדותו של המעמד

(1) מעמ' 207 ואילך, London 1876, J. St. Mill, Principles of political economy.

(2) E. Fossati, Le Fonds du salaire : Formation et vicissitudes d'une théorie classique. „Annales d'histoire économique et sociale. Paris. I (1929)

מעמ' 359 ואילך.

העובד, שמספרו הולך ומתרבה בתוקף תהליך-היצירה הרכושני, והוא הולך ומתארגן ארגון אמיץ ואחיד יותר ויותר. הפיכת העבודה לענין של החברה כולה והתרכוזת מכשירי-הייצור מגיעים לנקודה. שבה הקרום הקפיטליסטי העליון פוקע בהכרח. הוא מתפוצץ, ושעתו האחרונה של הקנין הרכושני הגיעה. המחרימים נהפכים למוחרמים. הקנין הרכושני אינו אלא שלילה של הקנין הפרטי, כלומר – של התוצאה מעבודה בלתי-תלויה ואישית. הוא יוצר מתוך עצמו את שלילתו באותה הפאטליות השולטת בגלגולי-הצורות של הטבע. הקנין הרכושני הוא שלילת-השלילה. והוא מקים סוף-סוף מחדש את קנינו האישי של הפועל, המיוסד על שיתוף-פעולה ושיתוף-קנין הן של אמצעי-הייצור והן של הקרקע'. כך מביאה אי-האפשרות להעלות את שכר העבודה. בהכרחיות של חוק-טבע, לביטול השיטה של השכר בכלל.

### III

אולם, הפועלים לא יכלו להמתין עד שתגדל מצוקתם ללא נשוא ותגרום להתפרצות-מהפכה. שהרי המהפכה, אף אם היתה מצלחת, לא היתה יכולה למסור את הנהלת-הייצור ואת הפיקוח עליו לידיו של מעמד-הפועלים, שהוא מרוסק מחמת דלות איומה ומשולל גם כושר-פעילות וגם תרבות. משום כך בחרו, לאחר כמה נסיונות מהפכניים שלא הצליחו, בדרך אחרת, שהיא, אמנם, ארוכה וקשה יותר, אבל גם בטוהה יותר – להעמיד לעומת התקמצותו של ההון את התלכדותם של הפועלים, כדי להביא את יחס-הכחות בין ההצעה ובין הביקוש בשוק העבודה לידי שיוון ולשים קץ למצב-הנחיתות של ההצעה לעומת הביקוש, שהיה קיים קודם-לכן.

רכוזם של האוכלוסים בערים והתקבצותם של המונים עצומים בבתי-החרושת עוררו את הפועלים לתמיכה הדדית וליסוד של אגודות לעזרה הדדית במקרים של מחלה וזקנה; ומכיון שהפועלים היו נפגשים יחד לעתים קרובות במועצת-ההנהלה ובאספות הכלליות של האגודות הללו לשם סידור עניניהם, תפסו מעט-מעט את מצבם העגום ולמדו להביע את דעתם על יחסיהם אל נותני-העבודה. וכך נולד גם הרעיון בדבר צבירת הון-שימורים לשם מלחמה על הרמתו של שכר-העבודה. סכומי-הביטוח, שהיו מפרישים קודם לכן, הוגדלו על-ידי תשלום נוסף, שנועד לתת אפשרות של קיום לחברים, שההסתדרות עתידה להשביח אותם מן העבודה כדי להגשים את דרישותיה<sup>2</sup>.

(1) עמ' 342, שם, Marx

(2) G. T. Thornton, *Del lavoro, delle sue pretese e dei suoi diritti.*

ממ' 194 ואילך. Firenze 1875. Trad. di S. Sonnino e C. Fontanelli.

משנמצאו סכומי-כסף אלה ברשותם של הפועלים – שוב אין ידם על התחזונה לעומת בעלי-ההון. בעזרת הסתדרותם מצליחים הם להכניס סדר בהצעת-העבודה. למנוע את ההתחרות הבלתי-מרוסנת על שכר-העבודה בשוק-העבודה, וליצור עמדת-מונופול מלאכותית. מונופול זה עומד כנגד מונופול-הביקוש הטבעי של ההון. הלכוד נותן לפועלים את היכולת לשבות מעבודה במשך זמן מסוים. מכיון שהם גורמים על-ידי כך לבעל-ההון נזק גדול יותר מאשר על-ידי הרמת שכר-העבודה עד לדרגה מסוימת. הרי בכחם להכריחו לשלם שכר-עבודה זה. בעל-ההון יכול להגיב על כך על-ידי מה שיצמצם את הביקוש ויביא על-ידי כך לידי חוסר-עבודה; אבל הפיכתה של העבודה הפרודוקטיבית לכחות-בור (המוטלים ללא שימוש) מפחתת את הייצור ומתחלת-בנקודה מסויימת-להשפיע לרעה אף על ענייניו של בעל-ההון. נמצא, שהתלכדותם של הפועלים עלולה לנצל גם את שאיפתו של בעל-ההון לקבל רווחים, באופן שלא יוריד עוד את שכר-העבודה למטה מדרגת-מינימום מסויימת. אולם דרגה זו היא גבוהה מן המינימום הדרוש לקיום, ואין צורך לומר – משכר-העבודה, שהיו מקבלים הפועלים בלא התלכדותם המונופוליסטית. מצד שני, מצליחים על-ידי הכנסת סידור בהצעת-העבודה ומתן-תמיכה לחוסרי-העבודה לשנות את אופיו הכלכלי של צבא-המילואים; שהרי, מכיון שהפועלים בעצמם רוצים בקיומו של צבא-המילואים ותומכים בו, הוא משמש להעלאתו של שכר-העבודה, במקום לשמש להורדתו. הוא מונע את הפועלים הבודדים מלקבל עבודה במחיר נמוך מאותה דרגת-המשכורת. שנקבעה על-ידי ההסתדרות או שהוכרה על-ידיה כהוגנת.<sup>1</sup>

על-ידי התערבות זו בענייני שוק-העבודה מתגברים עֲצָמָתָם וכח התנגדותם של הפועלים במדה מרובה. הפועל בבידודו עלול להתבטל במצב של הצעת-עבודה מוגברת. הוא מיותר, ובכל אופן אין בו צורך הכרחי. אם הוא שובת מעבודה או נודד מעירו, אפשר למלא את מקומו על-ידי אחר, והתעשיה מוסיפה לייצר באותה מדה עצמה. בין שישנו בין שאינו. אולם כשהרבה פועלים, שהם עסוקים בענף אחד, מתלכדים יחד ומהווים קבוצה, נעשית התעשיה תלויה בהם. שהרי באה היא בהכרח לידי שיתוק כשהם שובתים כולם מעבודה, או שהיא נהרסת יותר ויותר כשהם נודדים כולם למקום אחר. ההסתדרות מהווה יחידה, שהיא בת-סמך לחתום על חוזים. היא מעמדת במקומו של היחיד-קבוצה, שיש בה צורך הכרחי ושאינו כל אפשרות ליותר עליה. במדה שמתרבה מספר הקבוצות פוחתת ומצטמצמת סמכותו של היחיד לחתום על חוזים. לעומת זה הולך וגדל כחה של הקבוצה עם רבוי המספר של חבריה. ששיתוף-פעולתם<sup>2</sup> עושה אותה הכרחית יותר ויותר.

<sup>(1)</sup> מעמ' 53 ואילך, שם Loria.

<sup>(2)</sup> מעמ' 402 ואילך, Boston 1919. T. N. Carver, Principles of political economy.



גם מצב-הנחיתות הכלכלית. שבו נמצא הפועל המבודד, שאינו יכול לנהל משא ומתן עם גותן-העבודה, הולך ונעלם עם התהוותה של ההסתדרות, שמזמנת באי-כח חרוצים ביותר לשם ניהול המשא והמתן, שחותמת על חוים קולקטיביים המקיפים המונים עצומים של פועלים, שמנהלת משא ומתן בדבר תשלום שכר-העבודה לפי שיטת-קבלנות, שיש לחשב אותו על-פי נתונים תכניים מורכבים, ושמסגלת את דרישותיה בדבר שכר-העבודה לתנועת-המחירים של צרכי-הקיום או לקוניונקטורה.

המצדדים הקיצונים של שיטת "קרן-השכר" כופרים בהשפעתן של האגודות המקצועיות. מהם תומך ביחוד קירנס בהשקפה, האומרת, שהנסיונות להחזיק לאורך ימים, על-ידי אמצעים כאלה, את שכר-העבודה למעלה מן הדרגה של ההתחרות החפשית, מביאים בהכרח לידי אכזבות והפסדים. לאמתו של דבר יש, לפי שיטה זו, לקרן-השכר גבולים מסוימים. הן גבולים פסיים, הנקבעים על-ידי היקף-ההון. הן גבולים משקיים, הנקבעים על-פי הסכויים לרווחים; החל מנקודה ידועה יש לה השפעה מעכבת על צבירת ההון, משום שהגורם הממריץ לכך הולך ופוחת. משום כך הם חושבים, שקרן-השכר אינה יכולה לעלות, אם אין ההון המושקע בתוצרת עולה אף הוא בכללותו, או אם אין חלוקתו משתנית לטובת ההון החי על חשבוננו של ההון התכני. תנאי מוקדם לעלית קרן-השכר בשני המקרים הללו תהא, איפוא, פוליטיקה כספית, ששונה מזו הנהוגה במקרה של התחרות חפשית, והפחתת הרווחים. לפיכך, כשהרווחים הופחתו עד למינימום, נתקלת הפוליטיקה של האגודות המקצועיות במכשול, שקשה להתגבר עליו, ואינה מצלחת. להיפך, אם יהיו הרווחים גבוהים, יקבלו הפועלים שכר-עבודה יותר גבוה גם בלא התערבותן של האגודות המקצועיות: שהרי רווחים גבוהים מסייעים בעת ובעונה אחת גם לצבירת ההון, גם להגברת אפשרויות-הפעולה הפרודוקטיביות שלו, ועל-ידי כך הם מגדילים את הביקוש של כח-העבודה.<sup>1</sup>

אולם הסברות אלו, שעל-ידיהן מתכוונים להוכיח, שהפוליטיקה של האגודות המקצועיות מביאה לידי הפסדים בלבד או שהיא מיותרת לגמרה, ושהרמה החדשה של שכר-העבודה שהושגה על-ידי כפייה מצד ההסתדרות של מציעי-העבודה, עומדת בסתירה ליסודות השקולים של המדע – מופרכות בנקל על-ידי ג. הויאָל. התורה הכלכלית – אומר הוא – מודה, שכשמוצעת הסחורה בשפע או כשפוחת הביקוש, יש הכרח לצמצם את הייצור ולהמנע ממכירה, כדי שהמחירים לא ירדו

J. E. Cairnes, Some leading Principles of political economy (<sup>1</sup> newly expounded. London 1874. מעמ' 253 ואילך.

למטה מן ההוצאות של הייצור. אבל, בשעה שאנשי-ההלכה רואים מצד אחד את העבודה כסחורה, הרי מצד שני הם חושבים, שאם הפועלים מצמצמים את ההצעה שלהם, אם הם מרחיקים את הידים המיותרות מן השוק, או מקצצים בשעות-עבודתם היומית, כדי למנוע בעד הירידה של שכר-העבודה — עומדת פעולתם בניגוד לאינטרסים הסוציאליים<sup>1</sup>.

חוץ מזה הוכיחו העובדות באופן בולט, שהעלאת שכר-העבודה מעלה את רמת-החיים של הפועלים ומאפשרת ביחוד הזנה משופרת, מה שמרבה את פריון העבודה, או, במלים אחרות, מה שגורם להפחתה של הוצאות-העבודה במפעלים, וכתוצאה מזה אין הרווחים פוחתים. — וכך, לאחר שהעמידה תורה זו את עצמה בניגוד גלוי לפוליטיקה של האגודות המקצועיות, מוכרחת היתה לשנות את נקודת-השקפתה, כדי להעריך הערכה צודקת את פעולותיהן של האגודות המקצועיות, שהשפעתן על היחס בין ההצעה והביקוש בשוק העבודה הלכה וגדלה, הלכה ונתגברה.

(סוף יבוא)

---

G. Howell, Conflicts of capital and labour historically considered. (1)  
מעמ' 167 ואילך. London 1890.